

Keçmişdən gələcəyə...

Azərbaycan muğamı bəşər mədəniyyətinin nadir incilərindən sayılır. Xalqımızın bu qədim irsinin - muğamlarımızın UNESCO-nun Dünya İrs Siyahısına daxil edilməsi də bunun təsdiqidir.

Dünya mədəniyyətində özünəməxsus yeri olan muğamlarımız

Sanki bu xalqın özü ilə həmyaşıddır. Onunla birlikdə yaranıb, gündən-günə, aydan-aya, ildən-ilə adlayıb. Sonra illəri əsrlərə calanıb. Və beləcə, muğamlarımız xalqımızla birlikdə bu günlərə qədər uzun yol gəlib.

Ruhundan pərvazlandığı xalqın özü kimi o da yüz illərin sınağından asanlıqla keçməyib. Muğamlarımıza ögey nəzərlərlə baxanlar da az olmayıb. Ancaq həmin vaxtlarda da Azərbaycan xalqı öz zəngin mədəniyyətinin bu gözəl incilərinin dəyərindən salınmasına yol verməyib. Onu sevdiyi qədər qoruyub yaşatmağı da bacarıb. Odur ki, zamanın tufanları, təlatümləri muğam sənətini dayandırdığı yüksək məqamdan heç vaxt endirə bilməyib. Xalq arasından çıxan xanəndələr "Rast", "Şur", "Segah", "Çahargah", "Bayatı-Şiraz", "Şüştər", "Hümayun" və digər muğamlara öz səslərinin şirinliyini, məlahətini qatararaq özlərinəməxsus tərzdə oxuyublar. Beləcə, muğamlarımız hər xanəndənin ifasında sanki yenilənib. Hər istedadlı ifaçısı ona yeni nəfəs verib. Hər dinləyicisi isə onda öz mənəvi dünyasını, hisslərinin, duyğularının tərcümanını tapıb. Qədim muğamlarımız heç zaman "qocalmayıb". Çünki hər bir mahir ifaçısı səsi ilə, pərəstişlə, heyranlıqla dinləyən hər bir muğamseverin heyratı və sevgisi ilə elə bil yenidən dünyaya gəlib.

Xalqımızın milli-mənəvi zənginliklərini təcəssüm etdirən muğamlarımız yalnız bizi heyran etmir. Ecəzkarlığı ilə dilindən, dinindən, irqindən asılı olmayaraq, hər bir musiqiseverin qəlbinə yol tapır. Ona görə də muğamları təkcə Azərbaycanda, Şərq ölkələrində deyil, bütün dünyada sevə-sevə dinləyirlər. Bu səbəbdən dünya mədəniyyətində onun özünəməxsus yeri var. Hələ 1971-ci ildə UNESCO 50 albomdan ibarət "Dünya ənənəvi musiqisinin antologiyası" kolleksiyasına "Şərqi musiqisi"

qı antologiyası" seriyasında çıxan "Azərbaycan musiqisi" valı da daxil edilmişdi. UNESCO tərəfindən Azərbaycan muğamları 1975-ci ildə isə "Musiqi mənbələri" seriyasında təqdim olunmuşdu. 1977-ci ildə Amerika Birləşmiş Ştatları Milli Kosmik Agentliyi Azərbaycanın milli sərvəti olan muğam musiqi nümunəsini peyklə kosmosa göndərmişdi. Kanadanın Niaqara şəhərinin meriyası və hər il keçirilən Beynəlxalq Niaqara musiqi festivalının rəhbərliyi tərəfindən 2010-cu ildə qərar qəbul edilib. Bu qərara əsasən, 26 avqust Beynəlxalq Azərbaycan Muğamı və İpək yolu üzərində yerləşən ölkələrin musiqisi günü kimi qeyd olunur.

Azərbaycanın mənəvi sərvəti

Azərbaycan xalqı XX əsrin sonlarında dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra tarixinin çətin, ağır, lakin qürurverici dövrünə qədəm qoydu. 70 il ölkəmizi öz tabeliyində saxlamış nəhəng imperiya tarixə gümüldü. Sovet hakimiyyəti heç vaxt müttəfiq respublikaları itirmək xofundan azad olmamışdı. Azərbaycan xalqına da milli kimliyini, özünəməxsusluğunu unutdurmağa çalışmışdı.

Qədim muğam sənətimizi bu səbəblərdən gözədən salmağa söz göstərirdilər. Sovet hökumətinin ən sərt dövrlərində, xüsusilə 1930-cu ildən 1970-ci ilədək muğam sənətinin bəsit, primitiv olduğunu iddia edənlər olub. Amma dövrünün bütün çətinliklərinə və ziddiyyətlərinə baxmayaraq, öz milli kimliyini uca tutanlar, mənəvi dəyərlərini qorumaqdan geri çəkilməyənlər muğam sənətini yaşatmağı və daha da inkişaf etdirməyi bacarıblar.

Azərbaycan müsəqilliyini bərpa etdikdən sonra xalqımızın öz tarixini sovet hökumətinin, necə deyirlər, süzgəcdən keçirdiyi şəkildə yox, olduğu kimi öyrənməsinə, milli-mənəvi sərvətlərini daha geniş şəkildə in-

kişaf və təbliğ etdirməsinə şərait yarandı. Azərbaycan dövlətinin diqqəti və qayğısı sayəsində muğam sənəti də bu gün artıq öz parlaq dövrünü yaşayır. Dövlətimizin başçısı İlham Əliyevin vurğuladığı kimi, muğam Azərbaycanın milli sərvətidir: "Azərbaycan xalqı əsrlər boyu bu gözəl sənəti öz həyatında uca tutmuşdur, öz qəlbində saxlamışdır. Nəsildən-nəslə keçən muğam sənəti bu gün də Azərbaycanda yaşayır, qorunur, inkişaf edir. Bizim görkəmli muğam ustalarımız öz məharətini, öz biliklərini gənc nəsələ ötürürlər. Azərbaycanda ənənəvi olaraq keçirilən muğam müsabiqələri də bu işdə çox mühüm rol oynayır. Azərbaycanı muğamsız və muğamı Azərbaycansız təsəvvür etmək mümkün deyildir".

Bu gün fəxrlə deyirik ki, Azərbaycan muğamı dövlət tərəfindən qorunur, təbliğ və inkişaf etdirilir. Respublikamızın paytaxtında Beynəlxalq Muğam Mərkəzi yaradılıb. Regionlarımızda da muğam mərkəzləri açılıb. Mayın 10-da Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Ağdam Muğam Mərkəzinin açılışında iştirak etdilər. Dövlətimizin başçısı İlham Əliyev çıxışında bildirdi ki, bu gün ölkəmizin tarixində çox gözəl bir gündür: "Dirçələn Ağdam şəhərində Muğam Mərkəzinin açılış tarixi bir gündür".

Qarabağ bölgəsində qədim muğam sənəti incisinin işğaldan əvvəlki şöhrətinin bərpası, tədrisi və təbliğində, gənc nəsildə muğama sevginin aşılanmasında mərkəz mühüm rol oynayacaq.

Dövlətimiz tərəfindən muğamın təbliği və inkişafı istiqamətində həyata keçirilən işlərə Azərbaycanın birinci xanımı Mehriban Əliyevanın rəhbərlik etdiyi Heydər Əliyev Fondu da mühüm töhfələr verir. Bu istiqamətdə fondun təşkilatçılığı və dəstəyi ilə respublika və beynəlxalq əhəmiyyətli ənənəvi layihələr reallaşdırılır. Azərbaycan muğamının UNESCO-nun "Bəşəriyyətin şifahi və qeyri-maddi mədəni irsinin şah əsərləri" siyahısına salınması da həmin layihələrin nəticəsidir.

Mehriban xanım Əliyevanın rəhbərliyi ilə Heydər Əliyev Fondu uzun illərdir ki, muğam sənətimizin inkişafında və təbliğində tədqiqatçı işlər görür. Azərbaycan muğamının

təbliğinə və inkişafına böyük diqqət və qayğı göstərən Mehriban xanım Əliyeva bildirib ki, muğam Azərbaycan xalqına xas olan ən gözəl xüsusiyyətlərin daşıyıcısıdır: "Torpağa, köklərə bağlılıq, vətənpərvərlik, milli ləyaqət hissi, qonaqpərvərlik, xeyirxahlıq, mərhəmət, emosional zənginlik - bütün bu hisslər muğam fəlsəfəsinin əsasıdır. Odur ki, desəm, muğam gözəlliyin və məhəbbətin rəmzidir - səhv etməm".

Fond tərəfindən "Azərbaycan muğamları" layihəsi çərçivəsində "Qarabağ xanəndələri" musiqi albomu nəfis şəkildə nəşr olunub. 2008-ci ildə Heydər Əliyev Fondunun Azərbaycan muğamına həsr edilən daha bir nəşri - "Azərbaycanın muğam ensiklopediyası" (iki cildə) Azərbaycan, rus və ingilis dillərində işıq üzü görüb.

Azərbaycan muğamının inkişafı və dünyada tanınması məqsədilə Heydər Əliyev Fondu tərəfindən müxtəlif müsabiqələr, beynəlxalq festivallar təşkil edilir. Muğam sənətinin qorunub saxlanması, zəngin tarixə malik ifaçılıq sənətinin gələcək nəsillərə çatdırılması, yeni ifaçılar nəslinin yetişdirilməsi üçün Heydər Əliyev Fondu "Muğam televiziya müsabiqəsi" keçirir. 2005-ci ildə Birinci Muğam Müsabiqəsi görkəmli Azərbaycan bəstəkarı Üzeyir bəy Hacıbəylinin anadan olmasının 120 illik yubileyi münasibətilə təşkil olunub. Sonrakı illərdə - 2007-ci, 2009-cu, 2011-ci, 2013-cü, 2015-ci, 2017-ci, 2019-cu və 2022-ci illərdə də muğam müsabiqələri keçirilib, müsabiqə qalibləri Heydər Əliyev Fondu tərəfindən mükafatlandırılıb.

Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyevanın təşəbbüsü və dəstəyi ilə keçirilən muğam müsabiqələri gənc ifaçıların yaradıcılıq potensialının üzə çıxarılmasına, xalq musiqisinin yaşadılaraq yeni nəsillərə ötürülməsinə və Azərbaycanın muğam sənətinin beynəlxalq aləmdə tanınmasına mühüm töhfə verməkdə davam edir. Müsabiqənin 20-ci ildönümündə - bu il mayın 13-də IX "Muğam" Televiziya Müsabiqəsinə start verilib. Müsabiqə iyunun 12-də Ağdam Muğam Mərkəzində davam edib. Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi, Mədəniyyət

Nazirliyinin və Azərbaycan Televiziya və Radio Səlahiyyətləri Agentliyinin təşkilatçılığı ilə keçirilən müsabiqədə yeniyetmə və gənc ifaçılar məharətlərini göstəriblər. IX "Muğam" Televiziya Müsabiqəsinin finalı isə dünən Laçında keçirilib.

Qeyd edək ki, "Muğam" Televiziya Müsabiqəsində iki yaş aralığında - 8-16 yaşında yeniyetmələr və 16-30 yaşında gənclər yarışır. Müsabiqədə təxminən 3 ay ərzində Bakıda və bölgələrdə keçirilən dinləmələr əsasında seçilmiş 30 ifaçı iştirak edir. Müsabiqə iştirakçıları klassik və müasir Azərbaycan şairlərinin qəzəllərini muğam şöbələri üzrə səsləndirir, həmçinin xalq mahnıları, təsniflər və zərb-muğamları ifa edirlər.

UNESCO-nun Bəşəriyyətin Qeyri-Maddi Mədəni İrs Siyahısına daxil edilmiş Azərbaycan muğamının və əlaqəli musiqi formaları ənənələrinin qorunması, ifası və tədqiqatçıların təşviq edən ən önəmli beynəlxalq tədbirlərdən biri - "Muğam aləmi" Beynəlxalq Festivalı da Heydər Əliyev Fondunun təşəbbüsü və təşkilatçılığı ilə 2009-cu ildən etibarən keçirilir. Festival ardıcıl olaraq 2011, 2013, 2015, 2018 və 2023-cü illərdə də dünyanın müxtəlif ölkələrindən sənətciləri, musiqiçiləri, alimləri və mədəniyyət təbliğatçılarını bir araya gətirib.

Mədəniyyətlərarası dialoqun möhkəmləndirilməsinə, muğam irsinin yaşadılmasına böyük töhfələr verən "Muğam aləmi" beynəlxalq festivalı bu il 7-ci dəfə düzənlənib. 17-22 iyunda keçirilən festivalda Türkiyə, Almaniya, İspaniya, Mərakeş, İraq, Cənubi Koreya, Özbəkistan, Tacikistan, Kanada, Hindistan, Norveç, Rusiya, Böyük Britaniya, ABŞ, Yaponiya, İsveçrə, ümumilikdə 25-dən çox ölkədən 50-dən çox ifaçı, tədqiqatçı və qonaq iştirak edib. "Muğam aləmi" VII Beynəlxalq Musiqi Festivalının bağlanması mərasimi iyunun 22-də muğamın beşiyi olan azad Qarabağda - Ağdamdakı Muğam Mərkəzində olub. Bu isə o deməkdir ki, Ermənistanın işğalından azad etdiyimiz Şuşa, Ağdam, Laçın və başqa yerlərimizdən bu gün doğma muğamın səsi eşidilir.

*Zöhrə FƏRƏCOVA,
"Azərbaycan"*